

Janja Vollmaier Lubej, Inštitut za slavistiko, Filološko-kulturološka fakulteta, Univerza na Dunaju, Avstrija; Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija

Ekokritiško branje

Izbrane kratke pripovedi Mojce Kumerdej, Ane Mugerli in Anje Mugerli

An ecocritical reading of fictional texts enables a deeper reflection on literary representations of nature in the context of hierarchy, duality, and the notion of the Other embodied by woman. In the selected literary works, this includes her demythologized role. Drawing on three selected short prose texts, the article examines the ecocritical dimension and proposes possibilities for addressing literature in a literary seminar. The analysis focuses on motifs and themes related to nature in the short stories *Pod gladino* by Mojca Kumerdej, *Jabalkosnedka* by Anja Mugerli, and *Krota* by Ana Marwan. The contribution highlights (lyrical) descriptions of nature and central motifs — such as the tree, air, toad, mosquitoes, birds, water, and the apple — which in all stories transcend mere description and lyricism: for the authors, nature also serves to articulate the inner emotional states of the characters. Disappointment, confinement, and loneliness are feelings they encounter because they fail to fulfil the maternal role expected of them by contemporary society.

Keywords: literary reading, ecocriticism, literary representations of nature, the Other, demythologization of motherhood

Ekokritiško branje literarnih besedil omogoča globlji premislek o literarnih upodobitvah narave v kontekstu hierarhije, dualnosti in pojmovanja Druge, ki jo predstavlja ženska. Ta v izbranih literarnih besedilih vključuje njeno demitologizirano vlogo. Članek na podlagi treh izbranih kratkih pripovedi obravnava ekokritiško dimenzijo in podaja možnosti za obravnavo književnosti pri literarnem seminarju. Osredotoči se na analizo motivov in tem, povezanih z naravo, in sicer v kratkih zgodbah *Pod gladino* Mojce Kumerdej, *Jabalkosnedka* Anje Mugerli ter *Krota* Ane Marwan. Prispevek izpostavi (lirične) opise narave in glavne motive, kot so drevo, zrak, krastača, komarji, ptice, voda, jabolko, ki v vseh zgodbah presegajo deskripcijo in lirizme: avtoricam namreč narava služi (tudi) za tematizacijo notranjih občutij literarnih oseb. Razočaranje, utesnjenost, osamljenost so namreč počutja, s katerimi se srečujejo, in sicer zato, ker se ne izpolnijo v svoji materinski vlogi, kakor to od njih pričakuje sodobna družba.

Ključne besede: literarno branje, ekokritika, literarna reprezentacija narave, Druga, demitologizacija materinstva

1. Uvod

Sodobna družba je prepletena s številnimi izzivi in vplivi, npr. z vplivi neoliberalizma na posameznika in družbo, z novimi tehnologijami in vplivi umetne inteligence na vsakdanjik in na poučevanje oz. učenje. Eno od pomembnejših področij današnjega časa je ekologija in z njo povezane teme, npr. okoljske katastrofe, zanikanje podnebnih sprememb, neučinkovito

reševanje teh problemov ipd. Tudi sodobna slovenska literatura odslikava to stvarnost. Ena vodilnih avtoric, ki v svojih literarnih delih temeljito prevprašuje te teme, je nagrajenka Prešernovega sklada (2025) Nataša Kramberger s svojim delom *Po vseh sili živ*, ki sodi v polliterarno vrsto, v daljši esej o ekologiji in odnosu človeka do narave. Ob pregledu sodobnih literarnih del ugotovimo, da so prav avtorice tiste, ki se najjasneje ukvarjajo s temo narave.¹ Krovna tema letošnjega 62. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture, ki je namenjen študentom in študentkam slovenščine zunaj meja Republike Slovenije, je voda, s čimer dokazuje pomembnost obravnavanja tem, povezanih z naravo in tudi s književnostjo.

Ta prispevek predstavlja ekokritičsko branje treh izbranih kratkoproznih pripovedi vidnejših sodobnih slovenskih avtoric, s katerimi se študentke in študentje slavistike in slovenistike ter katerim je slovenščina drugi in tuji jezik ukvarjajo pri izbirnem literarnem seminarju, nekateri pa se s to temo ukvarjajo v svojih diplomskih nalogah. Ekokritičsko branje, kot bo prikazano v nadaljevanju prispevka, kot del feministične literarne vede namreč poudarja tudi pomen reprezentacije ženske v literaturi.

Namen znanstvenega članka je predstaviti kratko pripoved izbranih vidnejših slovenskih avtoric, ki v literarnih delih tematizirajo naravo v kontekstu lastnih preizpraševanj o materinstvu, vlogi ženske in partnerke. Prispevek se osredotoča na dve temeljni raziskovalni vprašanji, in sicer 1) kako brati izbrana literarna besedila, 2) kako pri branju in literarni interpretaciji upoštevati ekokritičski vidik branja.

Podana so izhodišča za literarno interpretacijo, literarno branje, ekokritiko, nato sledijo nove in drugačne interpretacije izbranih literarnih del. Te ponujajo kratke pripovedi Mojce Kumerdej, Ane Marwan in Anje Mugerli, ki odstirajo demitološko vlogo matere in/ali ženske ter hierarhijo, ki je posledica tradicionalnega patriarhalnega dojemanja vloge ženske v družbi. Narava, rastlinstvo in živalstvo, pisateljicam služi za plastenje osnovne sporočilnosti.

Ob upoštevanju, da literarna besedila analizirajo ter interpretirajo bralci in bralke z odličnimi predznanjem ter literarno zmožnostjo, da gre za t. i. (pred)akademsko branje, se ponujeno branje nanaša na zapletene procese, kamor sodijo analiziranje, vrednotenje, utemeljevanje.

2. Kratka pripoved slovenskih avtoric

V naj sodobnejši literaturi, tj. v literaturi 21. stoletja, se je uveljavilo več sodobnih slovenskih avtoric kratke pripovedi. Med njimi so tudi v tem članku predstavljene avtorice, in sicer Mojca Kumerdej, Ana Marwan ter Anja Mugerli, vse pa so uveljavljene romanopiske. O kratki pripovedi sodobnih slovenskih avtoric bi bil potreben samostojni članek, zato bodo tukaj podane le nekatere ugotovitve.

Ko je leta 2013 izšla antologija krajše proze slovenskih avtoric 20. in 21. stoletja *Klič me po imenu*, za katero je Silvija Borovnik izbrala literarna besedila, uredila in zapisala spremno besedo, je bilo ugotovljeno, da „Slovenci svoje literarne ustvarjalke, tako starejše kot sodobne, premalo poznamo in da njihova literarna dela niso dovolj uzaveščena“ (Borovnik, 2013, 59). Avtorica

¹ Takšen je tudi roman *Na Klanču* (2022) Tine Vrščaj, ki je poleg Cankarjevega romana *Na klanču* (1902) letošnje maturitetno branje in predpisano literarno delo za pisanje splošne mature iz slovenščine.

poudarja raznolikost in kakovost literarnih del avtoric, a hkrati tudi, da pogosto niso bila deležna literarnozgodovinske pozornosti (ibid., 59). Če so v literaturi avtoric na prelomu iz 19. v 20. stoletje prisotne ženske, ki se upirajo tradicionalnim, patriarhalnim vlogam, ki si morajo izobrazbo in umetniško ustvarjanje izboriti, je čas pred drugo svetovno vojno omogočil nekatere spremembe v vlogi ženske. Borovnik (ibid., 59–60) opozarja, da so bile avtorice v tem času vse bolj izobražene, v njihovi kratki pripovedi pa se vzpostavlja ne le tematizacija ženskih težav, marveč tudi raznoliki konflikti ter družbeno-politična stanja. V kratki pripovedi tistega časa so prisotne značilnosti psihološkega realizma, modernizma, postmodernizma, novega realizma, večžanrskost, npr. ljubezenske, erotične, kriminalne, potopisne zgodbe (ibid., 60). Pojavijo se tudi avtorice z dvojno jezikovno in nacionalno identiteto (ibid., 60), kamor sodi Ana Marwan, izbrana avtorica tega članka, saj piše v nemščini, ki ni njena materinščina.

Najpomembnejša ustvarjalka z začetka 20. stoletja na Slovenskem je Zofka Kveder (1878–1926). Raziskovalka njenega literarnega opusa in urednica njenega Zbranega dela Katja Mihurko je zapisala, da avtorica tematizira številne reprezentacije ženskosti (Mihurko, 2000/2001, 11). Druga avtorica, ki je vključena v izbor in je pomembno zaznamovala slovensko književnost, je Alma Karlin (1889–1950), samosvoja osebnost, ki je pisala potopise, novele, romane. Z žensko kot z literarnim likom so se ukvarjale avtorice tudi kasneje, npr. Milena Mohorič v tridesetih letih prejšnjega stoletja, ki po ugotovitvah Borovnik v svojih literarnih besedilih nadaljuje zavzemanje Zofke Kveder (Borovnik, 2013, 63). Marija Kmet, ustvarjalka med obema vojnama, je pisala lirske in ekspresionistične črtice s tematizacijo dvojne morale, položajem ženske v družbi. (ibid., 63). Osrednjo pozornost ženskim likom v svojih literaturi namenjata tudi Mira Mihelič, Ivanka Hergold in mnoge druge. V osemdesetih in devetdesetih letih, piše Borovnik, pisateljice na različne načine tematizirajo žensko v odnosu do družine, družbenega statusa, biološke narave (ibid., 65), prav tako pa se pojavlja tudi tematizacija drugačne, istospolne identitete. Na koncu 20. in na začetku 21. stoletja postmodernizma ni zaznati, pogostejši je t. i. novi realizem (ibid., 67). Za najnovejšo kratko pripoved, tj. za pripoved z začetka 21. stoletja, zapiše, da je večplastna in komunikativna, nepredvidljiva in šokantna. Ironizirani so slovenski stereotipi, nacionalna mitologija. Avtorice v svojih delih protestirajo proti družbenim klišejem, normam, zavzemajo se za samosvoje življenje (ibid., 68).

Več kot desetletje kasneje nastanejo nove kratke pripovedi izpod peres avtoric, ki z jezikovno inovativnostjo tematizirajo raznolike reprezentacije ženskosti, so upornice in se nočejo uveljaviti zgolj kot matere, nekatere pa si otroka želijo, a zlasti zato, ker to od njih zahteva oziroma pričakuje družba. Pojavijo se žanrski hibridi med romanom in kratko pripovedjo, med pesmijo in krajšim romanom ipd. Vidnejše in prodorne avtorice so Mojca Kumerdej (1964), ki jo obravnava že Borovnik, z zbirko kratke pripovedi *Gluha soba* (2022), Stanka Hrastelj (1975) s kratkim romanom *Prva dama* (2018), poglavja katerega lahko beremo kot kratko kratko pripoved, Ana Schnabl (1985) z zbirko kratke pripovedi *Razvezani* (2017) in s poglobljeno psihologizacijo likov, Ana Svetel (1990) s tematsko zanimivimi reprezentacijami žensk v *Dobri družbi* (2019) in *Steklenih stenah* (2024), Selma Skenderović (2001) s tujstvom, stereotipi in upodobitvami odnosa med materjo in hčerjo, med učiteljico in učenko v kratkoprozni zbirki *Zakaj molčiš, Hava?* (2021) ipd. Kratek pregled pokaže, da kratko pripoved pišejo avtorice vseh generacij, njihova literarna dela pa so tematsko in slogovno raznolika.

Če upoštevamo reprezentacije ženske in narave, potem v svoj izbor poleg Mojce Kumerdej, ki je za svoje literarno delo prejela več domačih in tujih uglednih nagrad, vključujemo še Ano Marwan (1980) in Anjo Mugerli (1984). Obe pišeta tako romane kot kratko pripoved in sta nagrajeni avtorici. Marwan je za svojo kratko pripoved *Wechselkröte/Krota*, ki jo obravnava ta članek, leta 2022 prejela nagrado Ingeborg Bachmann, ki velja za eno najpomembnejših literarnih nagrad v nemško govorečem prostoru. Tudi Mugerli je za svoje literarno delo *Čebelja družina* (2020), iz katerega obravnavamo prvo pripoved Jabolkosnedka, prejela pomembno mednarodno nagrado, tj. nagrado Evropske unije za literaturo.

Več kot desetletje kasneje po izdani antologiji *Klič me po imenu* (2013) Silvije Borovnik je položaj literarne ustvarjalke na Slovenskem drugačen,² saj so literarna dela avtoric nagrajena in opažena ne le doma, marveč tudi v tujini.

3. Feministična literarna veda

Izhajamo iz ugotovitev Katje Mihurko Poniž (2005), ki poudarja, da feministična literarna zgodovina raziskuje literarna dela pisateljic ter podobe ženskosti v njih. Feministična literarna teorija pa v ospredje postavlja probleme kanona in feministično estetiko, odrahanje avtorjevega in avtoričinega spola v strukturah literarnega dela (Mihurko, 2005, 88). Bistveno je dvoje, feministična literarna veda ni podrejena tradicionalni literarni vedi, temveč je njena dopolnitev, nadalje pa avtorica izpostavlja metodološki pluralizem – feministična literarna veda se namreč metodološko naslanja na tradicionalno literarno vedo in združuje njene pristope ter metode. (Mihurko, 2005, 89).

Čeprav se danes zdi, da se veliko raziskovalk ukvarja z reprezentacijo žensk v slovenski književnosti (npr. Mihurko, Borovnik, Zupan Sosič, Pezdirc Bartol, Novak Popov, Jensterle Doležal)³, je treba poudariti, da v Sloveniji šele leta 1995 izide knjiga o razvoju ženske literature, vplivu feminizma na žensko literaturo, o zgodovinskem pregledu slovenske književnosti avtoric, o ženskem liku in literarni ustvarjalci z naslovom *Pišejo ženske drugače* Silvije Borovnik (Mihurko, 2005, 89–90). Očitno so 90. leta prejšnjega stoletja ter začetki novega tisočletja povzročili premike na tem področju in prelomili s tradicijo po krivici zamolčanih tem, kajti Mihurko poudarja tudi druge objave, npr. prevedene odlomke teoretičark T. Moi, S. Gubar, S. M. Gilbert,

² Borovnik namreč ob koncu članka poudari, da kakovost obravnavanih literarnih del ni bila ustrezno nagrajena, izpostavi le nagrado *Prešernovega sklada* (Prešernovo nagrado, najvišjo nagrado na področju umetnosti v Republiki Sloveniji, sta do takrat prejeli le Mira Mihelič in Svetlana Makarovič, ki jo je iz načelnih razlogov zavrnila) in nagrado za najboljši roman *kresnik*, ki sta ga v obravnavanem časovnem obdobju prejeli le Berta Bojetu in Katarina Marinčič.

³ Katja Mihurko, avtorica več monografij, med njimi *Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti* (2003) urednica zbranih del Zofke Kveder.

Silvija Borovnik, poleg omenjene monografije *Pišejo ženske drugače?* avtorica več drugih monografij, npr. monografije *Književne študije: o vlogi ženske v slovenski književnosti, o sodobni prozi in o slovenski književnosti v Avstriji* (2012)

Alojzija Zupan Sosič, o ženskih likih v Cankarjevi pripovedi (2023), tudi v monografiji *Uporno upanje v prihodnost: Ivan Cankar: romanopisec in mislec* (2025)

Mateja Pezdirc Bartol, o ženskih likih v Cankarjevi dramatik (2007), o odnosu med materjo in hčerjo v sodobni slovenski dramatik (2011),

Irena Novak Popov, poleg omenjene antologije tudi npr. tudi o ženski pesniški govorici v slovenski moderni (2024)

Alenka Jensterle Doležal, avtorica monografije *V krogu mitov: o ženski in smrti v slovenski književnosti* (2008).

E. Showalter, objave prevedenih knjig avtoric S. de Beauvoir, V. Woolf (Mihurko, 2005, 90–91), objave antologij pesnic Irene Novak Popov ter številne objave v literarnih in znanstvenih revijah, na mednarodnih simpozijih, v monografijah (Mihurko 2005, 91–94).

3.1 Ekokritičsko branje – hierarhija, dualizmi, druga

Ekokritika kot del literarne vede preučuje reprezentacije narave v književnosti. Na Slovenskem je ekokritiko vpeljala Jožica Čeh Steger v svoji monografiji *Ekokritika in literarne upodobitve narave*. V njej teoretsko predstavi ekokritiko in literarno teorijo, čeprav so se s temo ukvarjale tudi druge, npr. Jelka Kernev Štrajn (2007), Marjetka Golež Kaučič (2011), hkrati pa se v analitičnem delu omenjene monografije avtorica osredotoča na ekokritičsko analizo izbranih literarnih besedil z obdobja realizma, ekspresionizma, moderne, socialnega realizma.

Čeh Steger izpostavi tri razvojne stopnje ekokritike avtorice Glotfelty, ki jih je določila po analogiji s feministično teorijo E. Showalter, in sicer so to „ponovno odkritje narave v književnosti; besedila, vrste in žanri o naravi, zanimanje za akterje ekološke literature“ (Čeh Steger, 2012, 205), zadnja, tretja stopnja, pa

predstavlja teoretska vprašanja, preučuje simbolne konstrukte narave, človeka in živali ter razmišlja z vidika ekološke paradigme o hierarhičnih dualizmih (kultura/narava, človek/okolje, jaz/drugi, moški/ženska, duh/telo idr.) zahodne patriarhalne družbe (ibid., 205).

Zadnja je tista, s katero se pričujoči prispevek želi najbolj ukvarjati, zato je zasleduje hierarhijo v kontekstu podanih dvojnosti (narava, ženska, druga), pri čemer izhaja iz vprašanj, ki zahtevajo globlji premislek, tj. iz vrednotenja, sinteze, primerjanja. Model obravnave izbranih literarnih besedil pokaže možnosti, kako to hierarhijo upoštevati pri literarni interpretaciji, ne da bi pri tem posredno nanjo vplivali.

Tudi če (ali pa ravno zaradi tega) literarno branje zamejimo z ekokritičskim pristopom, zlasti z upoštevanjem Druge,⁴ se lahko vzpostavijo številne raznolike interpretacije. Vseskozi med literarnim branjem in literarno interpretacijo vodi tudi misel, da ekokritika in ekofeminizem izhajata iz tega skupnega cilja:

osvoboditi žensko in naravo ter si prizadevati za odpravo rasnih, spolnih, etničnih, razrednih in drugih razlik oziroma za ukinitve odnosov med ljudmi in razmerij do naravnega okolja, ki temeljijo na kontroli, prilaščanju, posedovanju in izkoriščanju (ibid., 207).

Menimo, da se osvoboditev ženske oziroma ženskega lika v kratkih pripovedi Mojce Kumerdej, Ane Marwan, Anje Mugerli jasno pokaže z njihovimi poglobljenimi premišljevanji, v njihovih dejanjih in nedejanjih, v skrajnih, mejnih, robnih situacijah. Pokažejo, da so njihove vloge še vedno tradicionalno dojete, vendar se jim pripovedovalke zoperstavljajo.

⁴ Drugo dojemamo kot žensko, od katere so družbena pričakovanja zelo visoka. Avtorice, kot bo prikazala analiza, prevprašujejo temo materinstva na samosvoje in inovativne slogovne, motivne načine. Simone de Beauvoir (1999, 276) je žensko v kontekstu druge označila, da je „druga kot to, kar se od nje pričakuje. Kot vse ni nikoli točno tisto, kar naj bi bila; je nenehno razočaranje, razočaranje same eksistence, ki se ji nikoli ne posreči, da bi dosegla sama sebe niti da bi se pomirila s totaliteto vseh eksistirajočih“ (ibid., 276).

Najsodobnejša ekokritika pa se ukvarja tudi s preučevanjem živali oziroma kaže posebno zanimanje za animalistične študije (ibid., 206). V literarnih besedilih opazujemo človekov odnos do narave in do živali. Ta je najbolj poglobljen v *Kroti Ane Marwan*, v kateri pripovedovalka nasprotuje objektivizaciji in lastništvu živali. Krastačo namreč dojema kot samostojno bitje, povezano z naravo. Pripovedovalka ji lahko pomaga samo tako, da jo tja vrne, čeprav se nanjo (morda) naveže.

4. Literarno branje in literarna interpretacija

Procesa branja si ne moremo predstavljati brez literarne zmožnosti ter literarne interpretacije. Literarna zmožnost po Alenki Žbogar namreč ne pomeni le razumevanja prebranega, temveč tudi interpretativno zmožnost, zmožnost prepoznavanja različnih literarnih vrst, zvrsti, oblik, zgradbenih lastnosti besedila, zmožnost uporabe književnega znanja, empatičnega odzivanja, doživljanja, vrednotenja in kritične refleksije prebranega, zmožnost upovedovanja svojih misli, čustev, sprejemanja in reflektiranja tujih misli, domišljijsko zmožnost, zmožnost pozitivnega odnosa do literature ipd. (Žbogar, 2019, 74).

Kot poudarja Alojzija Zupan Sosič, se vseskozi odpirajo nove interpretacije literarnih besedil, pri čemer nobena ni popolna in dokončna (Zupan Sosič, 2014, 119–120). Prav tako pa lahko eno delo ponudi več interpretacij, bralec ali poslušalec, avtor in besedilo pa sta „bistveno določena s kontekstom“ (ibid., 127). Branje tako zaradi obojega, literarne zmožnosti in literarne interpretacije, omogoča uvide v fiktivne svetove literarnih oseb in v njihova ter svoja čustva (Zupan Sosič, 2024, 243). Poudariti je potrebno dvostopenjsko strukturo literarne interpretacije, in sicer za prvo veljajo sprejemanje, doživljanje, opisi, analiza, za drugo pa pojasnjevanje, razlaganje, primerjanje in razumevanje pomenov z iskanjem smisla v ustreznih kontekstih (Zupan Sosič, 2014, 127).

Pričujoči prispevek se ukvarja zlasti z drugo strukturo, saj preučuje, kako ekokritičsko brati izbrana literarna besedila s študenti in študentkami slavistike oziroma slovenistike prve študijske stopnje. To so študentje in študentke, ki jim je slovenščina drugi in tuji jezik. Ob vprašanju, kako brati, je treba poudariti (pred)akademsko branje, ki ga Žbogar (Žbogar, 2019, 80) povzema po *Literary Framework for Teachers in Secondary Education* (2012), kajti tovrstno branje kot „najvišje razvita literarnobralna zmožnost“ (ibid., 80) pomeni:

Bralci na tej ravni lahko umetnostno besedilo interpretirajo z različnih vidikov in poznajo različne metodološke pristope k literarnemu besedilu (npr. filozofskega, psihoanalitičnega ipd.), zmožni so primerjati različne žanrske upodobitve literarnega besedila (besedilo, film, dramsko uprizoritev) (Žbogar, 2019, 80).

Izhajamo torej iz tega, da izbrana besedila uveljavljenih sodobnih slovenskih pisateljic, Mojce Kumerdej, Ane Marwan ter Anje Mugerli, obravnavamo v okviru univerzitetnega študija slavistike oz. slovenistike, zato pričakujemo visoko bralno zmožnost študirajočih in njihovo samostojno sposobnost literarne interpretacije. Podobne značilnosti, kot jih Zupan Sosič izpostavlja pri drugi stopnji literarne interpretacije, lahko opazimo tudi v revidirani Bloomovi taksonomiji kognitivnih procesov, in sicer procese višjih taksonomskih stopenj, kamor spadajo

analiza, sinteza, vrednotenje in ustvarjanje. Te so ključne pri literarnih seminarjih in zahtevajo motiviranega bralca, motivirano bralko.

Bistvena je njihova kompleksnost, na kar opozarja Ivana Zajc (Zajc, 2023, 6).

Če si ogledamo Navodila za vrednotenje spomladanskega izpitnega roka 2025 splošne mature pri slovenščini,⁵ pomeni tretja taksonomska stopnja sledeče:

<p>C utemeljitev izbire osebe s povzetkom dejanja in pojasnilo, s katero vrednoto je povezano njeno dejanje <i>II. in III. taksonomska stopnja</i></p>	<p>Kandidat utemelji izbiro osebe s povzetkom dejanja in pojasni, s katero vrednoto je povezano dejanje te osebe. <u>Struktura:</u> trditev – utemeljitev trditve. <u>Način razvijanja teme:</u> pripovedovanje, razlaganje z utemeljevanjem.</p>	<p>do 6 točk</p>
<p>Č presoja, katero izmed književnih del soočanje s strahom prikaže prepričljiveje <i>II. in III. taksonomska stopnja</i></p>	<p>Kandidat presodi, katero književno delo soočanje s strahom prikaže prepričljiveje. <u>Struktura:</u> trditev – utemeljitev trditve. <u>Način razvijanja teme:</u> utemeljevanje.</p>	<p>do 6 točk</p>

Slika 1: Slovenščina. Izpitna pola 1. Šolski esej. Spomladanski izpitni rok. 2025. <https://www.ric.si/splosna-matura/predmeti/slovenscina/> (5. 2. 2026).

Opazimo, da sta bistvena procesa pri pisanju eseja splošne mature iz materinščine na najvišji stopnji razlaganje z utemeljevanjem ter presoja. Na ta način, torej z utemeljevanjem in presojanjem, se soočamo tudi pri pouku književnosti na prvo- in drugostopenjskem študiju slovenistike oz. slavistike, le da ob zavedanju, da imajo študentje in študentke dobro predznanje s področij literarne zgodovine, literarne teorije, so zelo dobro motivirani ter da so kultivirani bralci ter bralke. Njim razlaganje, utemeljevanje ne predstavlja težav, literarna besedila zmorejo primerjati in upoštevati duhovnozgodovinskost. Procesi višje taksonomske stopnje zahtevajo premislek in poglobljeni uvid v podana izhodišča. To je možno doseči, ko je literarno besedilo natančno prebrano, najbistveneje pa je, da se ob tem vzpostavi lastno argumentirano mnenje.

4.1 Tujejezični bralci literarnih (umetnostnih) besedil

Pred obravnavo izbranih literarnih besedil in pred pripravo nanjo si zamislimo idealnega bralca, idealno bralko: zavzetega, zavzeto za literarno zgodovino in literarno teorijo, takšnega_o, ki je v srednješolskem obdobju in sedaj v času študija prebral_a veliko svetovne literature, takšnega_o, ki ga_jo ob književnosti zanimajo aktualne teme, ki jih spremlja v časopisih, radijskih oddajah ipd. Razmišljujočega in kritičnega bralca, torej. Razmišljujočo in kritično bralko, torej.

Poudariti je treba, da je tem bralcem in bralkam slovenščina drugi in tuji jezik, tako izhajamo tudi iz predpostavke, da se branje literarnih besedil v tujem jeziku razlikuje od branja v prvem jeziku, čeprav lahko nekateri literarna besedila berejo tudi v prevodu, tj. v nemščini, saj literarni seminar (primarno) ni namenjen učenju tujega jezika, tj. slovenščine. Obenem učenje tujega jezika ob

⁵ Ta so dostopna na spletni strani: <https://www.ric.si/splosna-matura/predmeti/slovenscina/>

seminarju književnosti ni osrednji namen, marveč je njegov namen drugje, v poznavanju sodobne slovenske književnosti.

Razlike med bralci prvega in drugega ter tujega jezika se kažejo na jezikovni, izkušnjiški in sociokulturni ravni (Eniko, Klemen, Vollmaier Lubej, 2022, 81). Bralci in bralke drugega in tujega jezika namreč literarna besedila interpretirajo na podlagi drugačnih izkušenj (ibid., Lovrovič, Kolega, 2021, 188) in glede na bralna pričakovanja, usvojena v lastni kulturi (ibid., Grosman, 2004, 125). Ker sta si slovenska in avstrijska kultura razmeroma blizu in obe sodita v srednjeevropski kontekst, se dvomom o *primernosti* literarnih besedil zlahka izognemo in tako je skrb o *občutljivih temah* povsem odveč. Četudi je lahko razprava o tem, kaj je primerno in občutljivo, zelo problematična, saj so časi cenzuriranja (vsaj v našem prostoru) literarnih besedil k sreči že zdavnaj minili. Primerno in občutljivo je lahko vezano na časovno koordinato ter moralno dolžnost.

Obenem Grosman poudari prednosti in pomen poučevanja književnosti s tujejezičnimi govorci:

Ker zanje ne veljajo učni načrti za književnost s predpisanimi obveznimi berili in jim (na srečo) ni treba pridobivati točk z na pamet naučenimi podatki o slovenski književnosti, je mogoče – kot je najbolj smiselno v takih okoliščinah – obravnavo umetnostnih besedil prirediti posebnim interesom posameznih skupin in jo ponuditi kot možnost bogatenja kulturnega in jezikovnega znanja (Grosman, 2004, 128).

Pri literarnem seminarju je zato možnosti za delo z literarnimi besedili bistveno več. Ker študentje in študentke obiskujejo tudi predavanja iz (slovenske) starejše in novejšje književnosti, lahko seminar te podrobnosti izpusti in se posveti poglobljeni interpretaciji, ki, kot smo izpostavili, vključuje primerjave med literarnimi deli, vrednotenje, analiziranje, utemeljevanje, s tem pa vzpostavlja kritično misel. Ta je v današnjem času vse pomembnejša in nujna.

Grosman povzema Barthesovo prepričanje o nesmiselnosti učenja z učbeniki in z literarnimi odlomki ter podatki o avtorju, vse to namreč „usposablja učence in poznejše odrasle le za reševanje križank in kvizov, ne nauči pa jih samostojno brati in jih zato tudi ne vzgoji v bralce“ (Grosman, 2004, 128–129). Prav za to si prizadeva tudi seminar iz književnosti, zato v modelu podajamo nekaj možnosti za literarno interpretacijo.

5. Reprezentacija narave v izbranih literarnih delih: ekokritički vidik

V nadaljevanju bomo podrobneje obravnavali po eno kratko zgodbo Mojce Kumerdej, Ane Marwan in Anje Mugerli ter z ekokritičke perspektive pokazali, kako predstavljajo naravo. Narava jim namreč služi za plastenje ekoloških paradigem o hierarhičnih dualizmi. S tem se vzpostavlja ženska/druga, ki skupaj z naravo tvori kompleksna izhodišča. Narava je vseobsegajoča, njeni motivi pa se v treh izbranih pripovedih razraščajo v večpomenskost. Medtem ko je v naravi vse urejeno, se pripovedovalka sooča z lastno tesnobo in nesrečo fizičnega in duševnega sveta.

Izbrane so naslednje pripovedi: Pod gladino Mojce Kumerdej (kratkoprozna zbirka *Fragma*, 2003), Jabolkosnedka Anje Mugerli (kratkoprozna zbirka *Čebelja družina*, 2020) ter dvojezična *Krota* Ane Marwan (2022).

Izbrane pripovedi so navedene kronološko, vendar je za obravnavo bolje, da si sledijo takole: Jabolkosnedka, Krota, Pod gladino zaradi stopnjevanja teme, tj. vloge ženske in/ali matere v družbi in pričakovanja do nje.

Stopnjevane so tako, da je podana najprej ženska, ki si otroka želi, a ga zaradi spontanega splava nima, druga si ga po temeljitem premisleku ne želi, zato domnevamo, da z metaforičnim dejanjem stori splav in se zanj zavestno odloči, tretja ima otroka, a posredno postane storilka ter sokriva za njegovo utopitev in smrt.

5.1 *Jabolkosnedka* Anje Mugerli ali jabolko kot simbol

Anja Mugerli (1984) je avtorica romanov in kratkoproznih zbirk. Za svoj roman *Pričakovanja* (2023), ki tematizira neplodnost in družbena pričakovanja do ženske, ki naj bi postala mati, je prejela nagrado kresnik, tj. nagrado za najboljši slovenski roman, za zbirko kratkih pripovedi *Čebelja družina* pa Evropsko nagrado za leto 2021. Zbirka *Čebelja družina* vsebuje sedem kratkih zgodb, *Jabolkosnedka* je prva v omenjeni knjigi. Teme, ki se jih avtorica loteva v *Čebelji družini*, so raznoliki koncepti družine, bistveni za zgodbe pa so obredi in stari slovenski običaji. Postavljeni v sodobni čas pridobijo novo vlogo, nove pomene.

V prvi kratki pripovedi Anje Mugerli se bralec sooči s skrivnostno starko in s kotalečimi se jabolki. Jabolko tako že kar na začetku vstopi v pripoved kot simbol nenavadnega, skrivnostnega. Pripovedovalka v večstanovanjski stavbi, kjer živi, zagleda starko, ki je sicer ne pozna, saj ni njena sosedka. Nato starka v njenem stanovanju reže jabolko na krhle, spregovorita o možeh. Bodoči pripovedovalkin mož je glasbenik, dirigent, ki mu glasbeno ustvarjanje pomeni vse, starkin pokojni mož pa je rad popival. Tako sta našli skupno točko, tj. odsotnost partnerja, ki mu (bodoča) žena ne pomeni toliko, kot bi si sama želela. Starka pove, da sta s pokojnim možem jedla na krhle narezana jabolka, tako pa sta jih v pripovedi jedli starka in pripovedovalka.

Jabolčni krhliji so starko in njenega moža navidezno povezovali. Jabolko tako vzbuja spomine na preteklost, ki pa ni bila zmeraj lepa, v resnici je bila žalostna in napolnjena s praznino v partnerskem odnosu. Prikazuje pa sedanji odnos med pripovedovalko in njenim bodočim možem, saj je tudi ta odtujen. Ko se pripovedovalka pojavi v starkinem stanovanju v petem nadstropju, lahko vidi balkonske rože, za katere sama nima potrpljenja. Poudari še, da se z balkona vidi vse do gozda in še dlje, kar najverjetneje nakazuje na prostranost in širino, po katerih hrepeni. Medtem ko njen bodoči mož kot dirigent veliko nastopa in je v središču pozornosti, sama kot prevajalka ostaja doma, kajti dom je tudi njen delovni prostor. Zaradi razočaranja se zbliža s starko, ki pa je očitno le privid, saj ob koncu kratke pripovedi izvemo, da so se v stanovanje v peto nadstropje preselili novi sosedje, pred tem pa tam že več let ni bilo nikogar. A starka s svojo modrostjo je tista, ki pripovedovalki z lastnimi izkušnjami in humornostjo v resnici veliko pomaga. Ko ima njen pokojni mož alkoholik rojstni dan, mu nazdravi z viskijem. Pripovedovalka se prav tako sooča s težavami v partnerstvu, in sicer z že omenjeno odtujenostjo, a tudi z neplodnostjo, kar ji povzroča tesnobo. Ob spontanem splavu se vzpostavlja odnos do telesa in do nenaravnosti. Četudi ji starka predlaga, da si pomaga s čudežno korenino, ki bi odpravila njene težave z neplodnostjo, se za to ne odloči. Starka ji po pripovedi o neuspeli zanositvi podari korenino, ki naj bi imela čudežno moč. Treba je le spiti napitek in težav z

neplodnostjo ne bo več. Starka deluje kot most med preteklim in sedanjim, med stikom z naravo in odtujenostjo z njo. Njeno naravno zdravilo izpričuje dejstvo, da se je sodobni človek od narave v najširšem smislu zelo odtujil. Med drugim tudi tako, da se ženska na vsak način trudi z zanositvijo, čeprav otrok ne more imeti.

Očitno je, da si pripovedovalka želi trdnosti, stabilnosti, ki naj bi ju dobila z otrokom. Ta bi nemara poglobil partnerski odnos. Sooča se z dvema stereotipoma, da mora biti ženska tudi mati in da otrok reši slab odnos med partnerjema, vendar oba odločno poruši. Nemara je bolj trdna v svojih odločitvah zaradi starke, ki jo vidi kot vir modrosti, a tudi kot trdno in samostojno žensko, ki je sicer vztrajala v podrejenem odnosu, vendar je po moževi smrti zmogla preseči tradicionalnost in patriarhat.

Pripovedovalkin bodoči mož je zaradi neuspelega koncerta in slabih, negativnih kritik zelo jezen, zato se sama kar takoj znebi koščkov korenine, ki jih zlije v školjko. Kot je odplaknjena korenina, ki predstavlja zadnjo možnost oziroma upanje, tako je po vodi splavalo tudi njuno razmerje. Spozna, da njuno partnerstvo nima prihodnosti. Odpravi se do tržnice in na stojnici pri starki, ki je povsem sama, kupi kilogram jabolk. Tako se pripoved sklene z začetkom in deluje kot ciklična, kot krog življenja in smrti, začetka in konca.

Jabolko kot motiv in simbol ponuja številne možnosti za interpretacijo, pomislimo le na jabolko spora,⁶ na Adama in Evo, na frazeme, kot so *ugrizniti v kisló jabolko*, *utrgati jabolko z drevesa spoznanja*, na pregovore, kot so *jabolko ne pade daleč od drevesa*, *eno jabolko na dan odžene zdravnika stran*. Ob branju in literarni interpretaciji lahko torej razmišljamo o tem, katera izhodišča ponuja v zgodbi podano jabolko. To lahko pomeni tudi simbol, na primer simbol ljubezni in plodnosti, simbol smrti in greha, a tudi simbol odrešitve (Butzer, Jacob, 2008, 21–22). Premislimo lahko, katera razlaga simbola je ključna za pripoved *Jabalkosnedka*.

5.2 Krota Ane Marwan ali spoštljivost do živali

Ana Marwan (1980) je avtorica, ki ustvarja v nemščini in slovenščini. Takšne pisatelje in pisateljice Silvija Borovnik imenuje *literarne dvoživke* (Borovnik, 2012, 98). Knjižni prvenec *Der Kreis des Weberknechts* (2019) je izšel v nemščini (v slovenskem prevodu Mojce Kranjc z naslovom *Lipitsch* leta 2023), medtem ko je avtorica Marwan svoj drugi roman *Zabubljena* (2022), za katerega je prejela nagrado kritiško sito, napisala v slovenščini. Za dvojezično pripoved *Krota/Wechselkröte* (2022, slov. prevod Amalija Maček) je prejela nagrado Ingeborg Bachmann.

⁶ Frazem *jabolko spora* z različico *jabolko razdora* izhaja, tako kot ustrezni izrazi v drugih jezikih, iz lat. *pomum Eridis*, to pa iz starogrške mitološke zgodbe o Eridi, boginji prepira in sestri boga vojne Aresa. Ker Erida ni bila povabljena na svatbo, ko sta se poročila Pelej in Tetida, je iz užaljenosti in zavisti med povabljené bogove in boginje vrgla zlato jabolko z napisom »Najlepši«. S tem je zanetila prepir med boginjami Hero, Ateno in Afrodito. Po odločitvi boga Zeusa je moral v sporu presoditi sin trojanskega kralja Priama Paris. Ta je jabolko prisodil Afroditi, ker mu je obljubila najlepšo žensko. Ko je Paris z ugrabitvijo dobil lepo Heleno, je bil to povod za trojansko vojno. *Eridino jabolko* je torej metafora za vzrok spora. (<https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika/4215963/jabolko?View=1&Query=jabolko#Frazem2>) (6. 2. 2026))

Prvoosebna pripovedovalka se v kratki pripovedi izogiba stikom, po pošti naročuje bluže, poštar je eden redkih sogovornikov. Videva vrtnarja in tu in tam govori s prijateljico po telefonu.

Pripovedovalka živi v odročnem kraju, kjer ima bazen in vrt. Je tujka in v novem prostoru išče svojo identiteto. Ko vrtnar končno najde čas zanjo, ji posadi različno rastlinje.

Želi si imeti odraslo drevo. Ima nešteto ptičev, ki gnezdiyo na fasadi. Iz hiše ne odhaja pogosto.

Ko prebiramo njeno zgodbo, se zdi, da živi v globokem stiku z naravo, ki jo spoštuje oziroma se zaveda odvisnosti človeka in živali do narave, a hkrati hrepeni po človeški bližini.

Pripovedovalka redkokdaj zrači, zato oken noče odpirati. Kadar je okno odprto, vse žvrgoli, ko je zaprto, brenči. Popisuje dolgo zimo, pripoved pa je umeščena v čas epidemije, zato pripovedovalka nosi zaščitno masko. Ekosistem, ki jo obkroža, jo napolnjuje in dela živo. Je njeno edino upanje lastnega obstoja.

Voda ima v pripovedi globlji pomen, ki prerašča v simbol odrešitve, očiščenja, zanjo pa ima zdravilno moč. Nato voda v pripovedi Ane Marwan predstavlja pozitivno spremembo v pripovedovalkinih občutjih, kajti tam najde živo bitje, zaščiteno in redko žival, izjemno lepo krastačo. Smiselno je interpretirati pomen živali, ki jo najde: gre za dvoživko, kar lahko razlagamo večpomensko. Kako jo doživlja, je resnično dokaz njene povezanosti z naravo

Potem ko v skrbi zanjo pokliče urad in spregovori z moškimi, ki ji svetuje, kako naj ravna s krastačo, se počuti, kot bi jo nekdo pobožal. Narava oziroma žival je tista, ki jo poveže z ljudmi, nad katerimi je v preteklosti nemara obupala.

Pomembno se ji zdi, da se žival dobro počuti. Žival dojema kot enakovredno človeku, kot bitje, za katero je treba poskrbeti. V njej vzbuja iskreno sočutje.

Dejanje, ko v gozdu izpusti žival, priča o tem, da je noče imeti v ujetništvu, to pa dokazuje njeno nesebično odgovornost do nemočnega bitja.

Ko dvoživke ni več v pripovedi, se zgodi vsebinski preobrat in perspektiva pripovedi. Ženska namreč premišljuje o tem, kaj bi bilo, če bi imela otroka, kajti izve, da je noseča. V svojih predstavljanjih razmišlja o tem, kaj bi bilo, če bi postala mati. Zaveda se tudi, da bi pozabila nase, da bi bil njen partnerski odnos drugačen, da bi postala nekdo, ki takšna noče postati.

Ugotovi, da ji mož ne bo namenjal več toliko ljubezni, da bo postala mati, s tem pa nekdo, kar noče biti. Noče biti tista, ki bi nosila masko in igrala njej predpisano družbeno vlogo. Tako si predstavlja svojega otroka vse do njegovega 60. leta. Spozna, da se s takimi občutki, torej z materinsko vlogo, s pričakovanji, s spremembami v partnerstvu in še bolj v lastni osebnosti, ne želi ukvarjati.

Ob tem spoznanju se zgodi vnovični vsebinski preobrat. Oskrbnik njenega bazena ima končno čas in prosi ga, da izsesa mrest.

Krota Ane Marwan je metaforično bogata pripoved, odstrta z več pripovednih perspektiv in z etičnim sočutjem do živega bitja.

5.3 Pod gladino Mojce Kumerdej ali prečkanje robov

Mojca Kumerdej (1964) je slovenska pisateljica, ki piše romane in kratko pripoved. Za roman *Kronosova žetev* (2016) je prejela nagrado Prešernovega sklada. Avtorica Kumerdej je tudi dobitnica več drugih uglednih nagrad, npr. kristala Vilenice, Cankarjeve nagrade in nagrade

kritiško sito. Pod gladino je prva zgodba v kratkoprozni zbirki *Fragma* (2003) Mojce Kumerdej. S prevodi v nemščino (*Chronos erntet*, 2019, prev. E. Köstler; *Unter die Oberfläche*, 2023, prev. E. Köstler, L. Linde, K. Almasy, F. Hafner) je avtorica prisotna tudi v nemško govorečem prostoru. Prvoosebno pripovedovalko pripovedi *Pod gladino* spoznamo zaradi monološke izpovedi. Zgodnjega julijskega popoldneva se je namreč zgodila tragedija.

Fragma (2003) je druga kratkoprozna pripoved Mojce Kumerdej in vsebuje trinajst kratkih pripovedi, za katere so mdr. značilna zločinska, patološka dejanja, ki jih posameznik, posameznica stori v skrajnem obupu, kakršna so detomor, samomor. Za literarno pisavo Mojce Kumerdej je značilno, da se pojavljajo ženski liki v različnih vlogah, na primer v vlogi matere, prijateljice, morilke, so zapeljive, neodvisne, odločne, predane svojim ciljem. Same odločajo o svojem nadaljnjem življenju.

Pripovedovalka v pripovedi *Pod gladino* je mati, ki pa se v svoji vlogi ne počuti dobro. Materinstvo oz. starševstvo dojema kot navado, kot nekaj, kar se mora zgoditi in sodi v vsako partnerstvo.

Ko sama postane mati, opaža spremembe v partnerstvu, ki jo motijo. Zdi se ji, da je mož ne ljubi več tako močno, da ga nima samo zase in da se ves čas posveča le otroku. Občutiti je globoko pripovedovalkino jezo in ljubosumje. V pripovedi Mojce Kumerdej se podoba materinstva izrisuje povsem drugače, mati namreč ni ljubeča, temveč ji je otrok odveč. Spominja se trenutkov, ko je deklica ni ubogala, zdelo se ji je, da je takšna namerno, sama pa ji zaradi lastne nemoči ne izkazuje varnosti in skrbi zanjo. Vsekakor je podana kot mati, ki ji ni mar za svojega otroka. Meni, da je deklica vseskozi le iskala pozornost, obenem pa zaradi svoje nove vloge, vloge matere, prevprašuje lastno materinstvo. Prepričana je, da jo drugi obsojajo. Ker ima slabo samopodobo, se počuti ogroženo.

Premišljuje o tem, kaj se je s prihodom otroka, deklice, spremenilo. Spremembe opaža v partnerskem odnosu, saj s partnerjem nimata več časa samo zase. To najgloblje občuti ravno pripovedovalka, ki je ob tem zelo prizadeta. Narava se pojavi kot tisto, ki moti njeno iluzijo o posesivni ljubezni.

Deklica je v njenih spominih stara štiri leta in pol, bilo je vroče poletje. Narava, letni čas, prikazuje pripovedovalkino posesivnost. Zdi se, da svojega otroka nikakor ne ljubi, kakor tudi njen odnos do partnerja ni ljubezen. Ko njen partner za trenutek pozabi na otroka, se zgodi tragedija, saj deklica utone v morju. Zdi se, da pripovedovalka deklici privošči smrt, saj ničesar ne stori, le opazuje utopitev. Možu privošči grozljiv občutek krivde, ki se ga ne bo nikdar znebil, ki ga bo zaznamoval in mu povzročil hudo, nezamisljivo bolečino ter travmo. Vse izvira iz omenjene patološke posesivnosti in nematerinskih občutij.

5.4 Ekokritiško branje izbranih besedil: literarna interpretacija

Literarna interpretacija izbranih besedil lahko ponuja več izhodišč. Če upoštevamo, da so v ospredju pojasnjevanje, razlaganje, primerjanje, razumevanje, obenem pa ekokritiško branje literarnih besedil, potem lahko vprašanja pri seminarju zastavimo takole (ne nujno v danem vrstnem redu):

- Podajte motive in teme iz narave.

- V čem se razlikujejo in v čem so si podobni? Pojasnite jih v kontekstu z žensko, Drugo.
- Kako vidite korenino v pripovedi Anje Mugerli? Kot del narave, ki pomaga pri neplodnosti, kot vrnitev k naravi, raje kot nekaj, v kar ne morete verjeti, poseg v telo ...?
- Kako vidite žabo v pripovedi Ane Marwan? Ovrednotite pripovedovalkino ravnanje s splošnim oz. v vaši družbi sprejetim odnosom do krastač.
- Kako vidite vodo v pripovedi Mojce Kumerdej?
- Kako se kaže odnos do živali v pripovedih?
- Kako se kaže odnos do rastlin?
- S katero pripovedovalko se lažje poistovetite in zakaj?
- Kako vidite odnos do otroka v pripovedih? Zakaj otrok nima glasu?
- Izberite dualizem in ga komentirajte: kultura : narava, človek : žival, moški : ženska, telo : duh.
- Katera pripovedovalka se vam zdi najbolj samosvoja, osvobodjena, svobodna? Zakaj?
- Primerjajte navedene motive:

	<i>Jabalkosnedka Anje Mugerli</i>	<i>Krota Ane Marwan</i>	<i>Pod gladino Mojce Kumerdej</i>
VRT, GOZD			
LETNI ČAS			
VODA			
ŽIVALI			
RASTLINE			
OTROK			
TELO			
GLOBINA (vode)			

6. Zaključek

Ženski liki, kot jih tematizirajo izbrane avtorice, so močne, samosvoje, prepredene z miti in njihovo demitologizacijo. Izbrane so tri avtorice z namenom predstaviti njihove izbrane kratke pripovedi, poudariti teme in motive ter z ekokritiškega vidika podati model obravnave pri (izbirnem) seminarju iz slovenske književnosti. Podoba ženske je v izbranih pripovedih drugačna in raznolika. Anja Mugerli se v *Jabolkosnedki* poglobi v odnos med pripovedovalko in njenim partnerjem, prepleta ga s skrivnostnim, z obredom, s starko, ki nemara sploh ne obstaja.

Pripovedovalka Ane Marwan izraža globoko in skrbno ljubezen do živali, kar je opazno poudarjeno v prvem delu pripovedi *Krota*. V ospredju drugega dela pa sledi prevpraševanje materinstva, vloge ženske kot matere v vseh življenjskih obdobjih.

Pripovedovalka Mojce Kumerdej v kratki pripovedi *Pod gladino* dojema ljubezen do svojega partnerja kot posedovalno, a ko v njun odnos pride otrok, se počuti še huje, saj se vseskozi sooča z ogroženostjo ter slabo samopodobo. Otroka ima, ker se to od nje pričakuje, vendar sama do svoje deklice ni ljubeča in topla, nasprotno, posredno je kriva za njeno utopitev.

Članek predstavi možnosti ekokritiškega branja izbranih literarnih besedil sodobnih slovenskih pisateljic. Literarna interpretacija se osredotoča na možnosti za najzahtevnejše bralce, tj. za študente slovenistike in slavistike, ki v svoja premišljevanja vključujejo širše koncepte in razumevanja ter poglobljeno bralno zmožnost. Ker ekokritika preučuje dualizme in hierarhijo, se zdi ta vidik ključen za branje literarnih besedil, pri katerih ima narava v najširšem smislu tudi številne pomene.

Predlagana literarna besedila so razmeroma kratka in jih zato lahko vključujemo v literarni seminar. Prav tako izbrana besedila ponujajo premisleke o vlogi ženske v sodobnem času in vzpodbujajo branje sorodnih tem, ki jih ne najdemo le pri izbranih avtoricah niti ne le v kratki pripovedi, marveč tudi pri drugih avtorjih in avtoricah in tudi v poeziji, dramatikih ter esejistikah. Obenem pa opozorijo na tri odlične slovenske pisateljice, ki ne le v izbranih kratkih pripovedih, temveč v svoji literaturi nasploh posvečajo posebno pozornost ženskim likom, ki niso enoplastno podani, temveč so živi, s svojimi glasovi pa podajajo odločnost, prodornost, samosvojest.

Seznam literature

- Beauvoir, S. (1999). *Drugi spol. Prva knjiga. Dejstva in miti*. Übersetzerin Suzana Koncut. Ljubljana. Delta.
- Borovnik, S. (1995). *Pišejo ženske drugače? O Slovenskah kot pisateljicah in literarnih likih*. Ljubljana. Mihelač.
- Borovnik, S. (2012). *Književne študije: o vlogi ženske v slovenski književnosti, o sodobni prozi in o slovenski književnosti v Avstriji*. Maribor. Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.
- Borovnik, S. (2013a). Značilnost krajše proze slovenskih književnic. *Slavia Centralis* (1), 59–69.
- Borovnik, S. (2013b). *Klič me po imenu. Izbor iz krajše proze slovenskih avtoric*. Ljubljana. Študentska založba.
- Butzer, G., Jacob, J. (Hrsg.) (2008). *Metzler Lexikon literarischer Symbole*. Verlag J. B. Metzler.
- Čeh Steger, J. (2015). *Ekokritika in literarne upodobitve narave*. Maribor. Založba Litera.
- Čeh Steger, J. (2012). Ekologizacija literarne vede in ekokritika. *Slavistična revija*, 60 (2), 199–212.
- Eniko, M., Klemen, M., Vollmaier Lubej, J. (2022). Literarna besedila pri poučevanju slovenščine kot drugega in tujega jezika: model obravnave poezije. In N. Piriš Svetina, I. Ferbežar (Hrsg.), *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik. Obdobja 41*. (79–88). Založba Univerze v Ljubljani.

- Grosman, M. (2004). Ali je književnost pri pouku slovenščine kot tujega jezika lahko zanimiva? *Jezik in slovstvo*, 49 (3-4), 123–132.
- Jensterle Doležal, A. (2018). V krogu mitov: o ženski in smrti v slovenski književnosti. Ljubljana. Slavistično Društvo Slovenije.
- Kumerdej, M. (2003). Pod gladino. In M. Kumerdej, *Fragma*. Ljubljana. Študentska založba.
- Marwan, A. (2022). *Krota./Wechselkröte*. Übersetzerin Amalija Maček. Ljubljana. Beletrina.
- Mihurko Poniž, K. (2000/2001). Materinstvo kot umetnostni motiv in njegova upodobitev v povesti *Samorastniki*. *Jezik in slovstvo*, 46 (1–2), 5–18.
- Mihurko, K. (2003). *Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti*. Ljubljana. Delta.
- Mihurko Poniž, K. (2005). Feministične literarnovedne raziskave – tukaj in zdaj. *Jezik in slovstvo*, 50 (3–4), 87–95.
- Mugerli, A. (2020). Jabolkosnedka. In A. Mugerli, *Čebelja družina*. Ljubljana. Cankarjeva založba.
- Novak Popov, I. (2004–2007). *Antologija slovenskih pesnic*. Ljubljana. Nova Gorica. Tuma.
- Pezdirc Bartol, M. (2010). Ženska v Cankarjevi dramatik. *Sodobnost*, 74 (10), 1244–1253.
- Pezdirc Bartol, M. (2011). Odnos med materjo in hčerjo v sodobni slovenski dramatik – študija dveh primerov. In V. Smole (Hrsg.), *Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. (65–72). Ljubljana.
- Zupan Sosič, A. (2014). Za literarno interpretacijo. *Jezik in slovstvo*, 5 (2–3), 117–128. <https://doi.org/10.4312/jis.59.2-3.117-128> (6. 4. 2026)
- Zupan Sosič, A. (2023). Ženske v Cankarjevih romanih in nedokončani roman Marta. *Slavia Centralis*, 16 (1), 89–109.
- Zupan Sosič, A. (2026). *Uporno upanje v prihodnost: Ivan Cankar: romanopisec in mislec*. Ljubljana. Cankarjeva založba.
- Žbogar, A. (2019). Razvijanje literarne zmožnosti pri pouku književnosti. *Jezik in slovstvo*, 64 (1), 73–83. <https://doi.org/10.4312/jis.64.1.73-83> (6. 2. 2026)